

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-25>

УДК 330.101.542:338.48 (043.3)

Єлизавета САЙГАК
Університет митної справи та фінансів
<https://orcid.org/0000-0002-6406-9272>

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ТА СФЕРИ ГОСТИННОСТІ В СТРАТЕГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ

Встановлено роль та значення оцінки фінансового стану в стратегічному контексті розвитку підприємства. Визначено природу виникнення та встановлено характеристики зв'язку та взаємообумовленості процесів стратегічного фінансового аналізу та формування стратегії розвитку фінансового потенціалу підприємства. Проведено узагальнення положень щодо визначення змістовного наповнення фінансової стратегії підприємства. Визначено основні підходи до встановлення сутності фінансової стратегії: функціонально-управлінський підхід; капітальний підхід; поведінковий підхід. Узагальнено склад характерних властивостей фінансової стратегії в механізмі формування та реалізації інших елементів стратегічного набору: орієнтація на тривалий час реалізації; цілеспрямованість, що визначає спрямованість та підпорядкованість набору фінансових цілей щодо імперативу виконання решти планів підприємства; включеність фінансових цілей в механізм реалізації стратегічних пріоритетів розвитку; оптимальність поєднання функціональних та вартісних параметрів виконання окремих елементів стратегічного плану. Запропоновано методичний підхід щодо оцінки фінансового потенціалу підприємства туристичної індустрії та сфери гостинності. Встановлено складові оцінювання фінансового потенціалу підприємства туристичної індустрії та сфери гостинності: параметри фінансового стану підприємства; стратегічні компетентності в сфері фінансового управління; зважена вартість залучення капіталу.

Ключові слова: фінанси, фінансовий потенціал, фінансове забезпечення, фінансова стратегія, стратегічні компетентності, фінансовий стан, туристична індустрія, сфера гостинності.

Elizaveta SAIGAK
University of Customs and Finance

ASSESSMENT OF THE FINANCIAL POTENTIAL OF TOURISM AND HOSPITALITY ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF STRATEGIC DEVELOPMENT

Established the role and significance of the financial condition assessment in the strategic context of the enterprise's development. Determined the nature of the occurrence is determined and the characteristics of the connection and interdependence of the strategic financial analysis and the strategy formation for the enterprise financial potential development determined. Summarized provisions on determining the content of the company's financial strategy. Defined the main approaches to establishing the financial strategy essence are: the functional-management approach (the planned sequence of actions, i.e., the implementation of the function regarding the accumulation, distribution, use and reproduction of financial resources); the capital approach (proceeds from the imperative nature recognition of the economic entity market value priority in the strategic development of goal systems; assumes a corresponding increase in the financial strategy importance relative to other functional and operational strategies); behavioral approach (based on the assignment to the scope of the financial strategy implementation, first of all, of the principle guidelines for the enterprise's financial relations implementation with other participants in the market interaction). Summarized the financial strategy characteristic properties composition in the mechanism of formation and implementation of other elements strategic set is: a long time of implementation orientation; purposefulness, which determines the orientation and subordination of a financial goals set to the company's fulfilling imperative plans; the financial goals inclusion in the strategic development implementation mechanism priorities; the functional combination optimality and cost parameters implementation of strategic plan individual elements. Proposed a methodical approach to assessing the enterprise financial potential in the tourism industry and the hospitality field. The financial potential components of the enterprise assessment in the tourism industry and the field of hospitality have been established: the parameters of the enterprise's financial condition; strategic competences in the field of financial management; weighted cost of raising capital.

Keywords: finance, financial potential, financial support, financial strategy, strategic competences, financial condition, tourism industry, hospitality industry.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Проведення аналітичної роботи в напрямках оцінки фінансового стану, поглибленого розгляду різних аспектів формування економічних результатів роботи підприємства дозволяє зробити ґрунтовні та змістовні висновки відносно потреб та вимог фінансування діяльності суб'єкту господарювання. Проте для розширеного вивчення передумов належного ресурсного забезпечення функціонування та розвитку (в контексті формування та використання фінансового потенціалу підприємства (ФПП) для реалізації перспектив зміцнення його стратегічних позицій) цілком логічною здається доцільність удосконалення наявних методичних положень та інструментальної бази аналітичної роботи з огляду на характерні особливості та специфічні відмінності ФПП як об'єкту такого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика оцінка фінансового потенціалу підприємств розглядалася у роботах багатьох авторитетних вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як Бардаш С. [1], Белінська О.[2], Бондар О.[3], Виговська Н.[7], Завідна Л.[4], Капінос О.[3], Колтунович О.[5], Куліков П.[3], Купира М.[5], Маслак О.[6], Петрук О.[1], Самородов Б.[7], Саух І.[7, 8], Сокол Х.[5], Уотсон Д.[9], Хід А. [9], Шкурпат О.[3] та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Проте окремі аспекти оцінювання фінансового потенціалу, зокрема пов'язані із інтеграцією відповідних аналітичних процедур до загального контуру стратегічного фінансового управління, до цього часу є недостатньо вивченими та потребують окремого розгляду.

Формулювання цілей статті

Мета дослідження у роботі полягає в удосконаленні методичних положень щодо оцінки фінансового потенціалу підприємств туристичної індустрії та сфери гостинності в стратегічному контексті розвитку.

Виклад основного матеріалу

Оцінка фінансового стану підприємства з урахуванням стратегічного контексту має забезпечити інформаційну підтримку процесу обґрунтування комплексу управлінських рішень на основі повного, всебічного, достовірного вивчення різних аспектів фінансового забезпечення ресурсної бази розвитку, а також факторів і передумов формування належного фінансового потенціалу даного суб'єкту господарювання (з урахуванням усього складного комплексу зв'язків та відносин із широким колом стейкхолдерів). В свою чергу, результати об'єктивної оцінки достатності та збалансованості поточних і перспективних фінансових потреб та можливостей постають підґрунтям для розробки та реалізації системи фінансових планів, стрижневим елементом якої є фінансова стратегія підприємства. Вирішення описаних завдань для кожного підприємства пов'язане також із необхідністю урахування унікальних особливостей, які, проте, мають бути враховані і погоджені в межах застосування єдиного концептуального підходу щодо стратегічного планування фінансового забезпечення розвитку.

Таким чином, слід наголосити на наявності тісного зв'язку та взаємообумовленості процесів стратегічного фінансового аналізу та формування стратегії розвитку фінансового потенціалу підприємства. Так, по-перше, аналіз фінансового стану в перспективному контексті має бути загальною основою для побудови механізму стратегічного фінансового управління, що має забезпечувати (окрім оцінки суто фінансових чинників та прогнозування тенденцій розвитку фінансово-господарської діяльності) можливості щодо моделювання ймовірних економічних ситуацій, в ході яких будуть реалізовуватися фінансові плани, а також виявляти необхідність здійснення належних адаптивних змін на підприємстві. Визначення необхідності змін вимагає не тільки сформованості відповідних компетентностей щодо готовності реагувати на виявлення ключових тенденцій, що виникають через дію вже відомих факторів у даній галузі, але й певного кола здатностей та спроможностей, що дозволяють на основі урахування комбінацій відомих і прихованих величин приводити підприємство у готовність до дій у непередбачуваних обставинах, знаходити можливості для підвищення її конкурентоспроможності тощо.

По-друге, систему стратегічної оцінки фінансового стану варто розглядати в набагато більш широкому контексті, ніж просто проведення комплексу аналітичних заходів. Стратегічний фінансовий аналіз являє собою цілісну сукупність облікових операцій, аналізу, діагностики одержаних результатів і прогнозування на перспективу, при чому дієвість та ефективність застосування цієї системи вирішальною мірою залежить від ступеня погодженості та взаємозалежності описаних її елементів. Складність, повнота та інші параметри стратегічної оцінки фінансового стану, у силу дії закону необхідної розмаїтості системи управління, повинні обов'язково відповідати аналогічним характеристикам факторів формування фінансово-економічного стану та результатів діяльності підприємства. У зворотному випадку, будь-яка фінансова стратегія, побудована на висновках зі стратегічного аналізу, не буде відповідати реальним потребам і вимогам майбутніх господарських ситуацій.

По-третє, результати стратегічної оцінки фінансового стану можуть вважатися достовірними і повними лише в тому випадку, коли в достатній мірі буде сформовано належний обсяг аналітичної бази для відбиття повноти передбачуваних альтернатив розвитку господарських ситуацій, а також буде зроблені відбір і класифікація видів і груп фінансово-економічних показників. Особливе значення при створенні такого роду інформаційного забезпечення здобуває не тільки точне й повне визначення складу факторів формування фінансово-економічного стану підприємства (відповідних властивостей цих факторів показників оцінки), але й виявлення характеру й інтенсивності взаємного впливу (прямого і опосередкованого) даних факторів один на одного, а також – на фінансово-економічний стан підприємства при реалізації обраного варіанту фінансової стратегії. При розробці системи показників стратегічної фінансової оцінки необхідно враховувати також можливе різноманіття цілей діяльності підприємства, які не слід повністю (принаймні, у коротко- і середньостроковій перспективі) ототожнювати тільки з досягненням

стійкого фінансово-економічного стану, оскільки при формуванні фінансової стратегії цілком можливим виглядає, зокрема, виникнення досить суттєвих варіацій впливу факторів формування та використання фінансового потенціалу, розмаїття яких буде відповідати широкому спектру стратегічних цілей підприємства.

По-третє, при розбудові системи стратегічного фінансового планування і при проведенні стратегічного аналізу на підприємстві слід враховувати, що дана система має виступати гнучким інструментом для виявлення негативних або позитивних тенденцій розвитку підприємства. Крім того, зазначена система, в свою чергу, повинна бути здатною щодо формування належного інформаційного забезпечення процесів прийняття стратегічних і поточних управлінських рішень (не тільки фінансового характеру) на різних рівнях управлінської ієрархії та відповідно до вимог відповідних осіб, що приймають такі рішення. Потреби в інформаційному забезпеченні прийняття управлінських рішень на різних рівнях ієрархії (а, отже, й структура системи стратегічного фінансового аналізу, а також склад та зміст вимог до повноти, оперативності, достовірності інформації, отриманої при проведенні аналітичних процедур) визначаються характером прийнятих відповідними особами (на відповідних рівнях ієрархії) рішень.

По-четверте, характерна ознака процедур стратегічної оцінки фінансового стану полягає в необхідності комплексного охоплення всіх релевантних (для цілей формування фінансового потенціалу) сфер діяльності підприємства з урахуванням впливу факторів внутрішнього середовища та зовнішнього оточення, з метою вироблення оптимальних варіантів оперативних, тактичних і стратегічних управлінських рішень. При цьому необхідно враховувати ситуаційний і періодичний характер впливу окремих факторів (насамперед, умов маркетингово-збутової та інноваційно-інвестиційної діяльності, змісту та кон'юнктури відносин між власниками-акціонерами підприємства й т.д.). Необхідність ситуаційного підходу до виявлення та визначення характеру впливу на фінансово-економічний стан зазначених факторів додатково визначається розмаїттям цілей, які підприємство переслідує, і опосередкованим впливом ступеня досягнення цих цілей (виконання поставлених завдань) на зміну фінансово-економічного стану в довгостроковій перспективі, що неодмінно буде відбиватися на процедурах вибору фінансової стратегії.

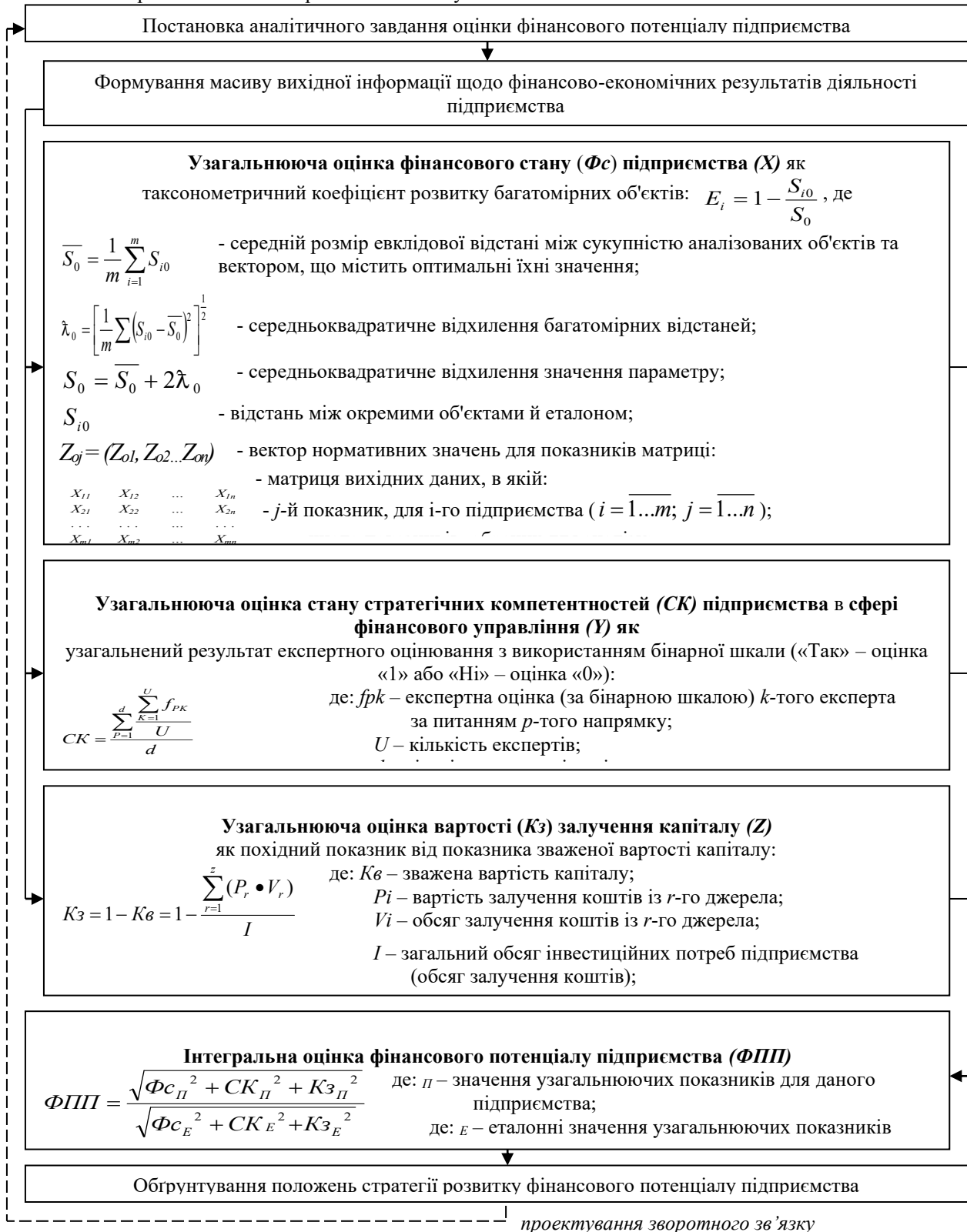
По-п'яте, проведення стратегічної оцінки фінансового стану в цілому має бути зорієнтоване на постійне (безперервне) відстеження економічної інформації, з метою виявлення як негативного впливу окремих факторів формування фінансового потенціалу, так і позитивних впливів, подальше зіставлення яких може привести до розширення кола доступних альтернатив вибору варіантів прийняття управлінських рішень в межах обґрунтування положень фінансової стратегії підприємства. Додатковою вимогою до результатів здійснення стратегічного фінансового аналізу є також необхідність виявлення складу базових і ситуаційних інструментів впливу на стан факторів формування фінансового потенціалу, а надалі - сприяння формуванню на основі цих інструментів більш складних механізмів (насамперед – мотиваційних) забезпечення стійкості фінансово-економічного стану й підвищення фінансових результатів діяльності в ході реалізації обраної фінансової стратегії підприємства.

По-шосте, проведення стратегічного фінансового аналізу має враховувати наявність певної циклічності появи нестандартних ситуацій, з метою їхньої класифікації з урахуванням на перспективу реалізації обраної фінансової стратегії. Забезпечення даної здатності здійснюється на основі точного виявлення характеру й інтенсивності зв'язків факторів формування фінансового потенціалу (явних і схованих залежностей), а також визначення релевантних інтервалів зміни стану даних факторів, у межах яких діють однорідні закономірності факторного впливу на фінансово-економічний стан підприємства. При цьому самі по собі зазначені закономірності (їх кількісна або якісна характеристика) також повинні бути об'єктом вивчення й спостереження при реалізації обраної фінансової стратегії.

Вагомість значення обґрунтованого вибору належної фінансової стратегії підприємства (ФСР) логічно обумовлює необхідність докладного вивчення питань ідентифікації сутнісного наповнення, виокремлення структури і складових, встановлення алгоритму формування ФСР у складі стратегічного набору.

Узагальнення теоретичних положень щодо визначення змістовного наповнення фінансової стратегії підприємства дозволило встановити поширеність серед поглядів науковців таких основних підходів до розв'язання даного питання: функціонально-управлінський підхід, в рамках якого ФСР розглядається як запланована послідовність дій (виконання функціоналу) щодо акумулювання, розподілу, використання та відтворення фінансових ресурсів відповідно до вимог забезпечення належної реалізації решти узгодженої сукупності складових стратегічного набору підприємства; капітальний підхід, положення якого виходять з визнання імперативного характеру пріоритету збільшення ринкової вартості суб'єкту господарювання в системі стратегічних цілей розвитку, що, в свою чергу, передбачає відповідне зростання вагомості значення ФСР відносно до інших функціональних та операційних стратегій; поведінковий підхід, що базується на віднесенні до сфери виконання ФСР насамперед принципових настанов здійснення фінансових відносин підприємства із іншими учасниками ринкової взаємодії. Отже, характерними особливостями, що витікають як із визначення ролі та значення фінансових ресурсів в системі ресурсного забезпечення розвитку підприємства, так і зі встановлення місця фінансової стратегії в механізмі формування та реалізації інших елементів стратегічного набору, за думкою автора, є такі: орієнтація на тривалий час реалізації;

цілеспрямованість, що визначає спрямованість та підпорядкованість набору фінансових цілей щодо імперативу виконання решти планів підприємства; включеність фінансових цілей в механізм реалізації стратегічних пріоритетів розвитку; оптимальність поєднання функціональних та вартісних параметрів виконання окремих елементів стратегічного плану та ін.

Джерело: авторська розробка

Рис. 1. Послідовність інтегральної оцінки фінансового потенціалу підприємства

Узагальнення представлених положень з урахуванням перспективного контексту функціонування та розвитку підприємств туристичної індустрії та сфери гостинності дозволило автору сформулювати власне бачення методичного підходу щодо опрацювання послідовності інтегральної оцінки фінансового потенціалу (рис.1). Особливістю представлених пропозицій слід вважати введення в систему оцінювання трьох ключових параметрів: фінансовий стан підприємства; сформованість стратегічних компетентностей в сфері фінансового управління; вартість залучення капіталу.

Стратегічний аналіз фінансового стану підприємства в рамках підходу, що розглядається, рекомендовано виконувати шляхом розрахунку таксонометричного коефіцієнту розвитку багатомірних об'єктів за напрямками та у складі таких показників: майновий стан; платоспроможність, ліквідність та фінансова стійкість; рентабельність та ділова активність.

Систематизацію оцінок за параметром сформованості стратегічних компетентностей в сфері фінансового управління пропонується здійснювати на основі експертного оцінювання з використанням бінарної шкали. Питання до експертів при проведенні самоаналізу стратегічних компетентностей (СК) може бути сформовано або за функціональним принципом (відповідно до повноти реалізації функціоналу робіт, виконуваних в межах системи стратегічного управління фінансовим потенціалом та потребують утворення належних СК), або при використанні структурно-управлінського (за елементами організаційно-економічного забезпечення відповідного управлінського процесу формування та використання стратегічних компетентностей – нормативно-методичне, інструментальне, мотиваційне, соціокультурне та ін.).

Комплексну характеристику вартості залучення капіталу пропонується формувати через встановлення оцінок доходності (без урахування вартості усіх потенційно можливих надходжень) додаткових фінансово-інвестиційних ресурсів із усіх джерел постачання (внутрішніх та зовнішніх).

Узагальнення отриманих значень ключових параметрів формування фінансового потенціалу здійснюється через векторну інтерпретацію (віднесення довжини сформованого тривимірним позиціонуванням щодо відповідного значення еталонних характеристик, звичайно – максимально можливих). Практична орієнтація отриманих результатів оцінювання полягатиме як у виявленні динамічних тенденцій змін у стані фінансового потенціалу підприємства, так і може бути посилена через розробку відповідних рекомендацій щодо визначення характеристик позиціонування ФПП у просторі сформованої на таких засадах трьохмірної матриці.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Результати об'єктивної оцінки достатності та збалансованості поточних і перспективних фінансових потреб та можливостей постають підґрунтям для розробки та реалізації системи фінансових планів, стрижневим елементом якої є фінансова стратегія підприємства. Характерними особливостями, що витікають як із визначення ролі та значення фінансових ресурсів в системі ресурсного забезпечення розвитку підприємства, так і зі встановлення місця фінансової стратегії в механізмі формування та реалізації інших елементів стратегічного набору, є такі: орієнтація на тривалий час реалізації; цілеспрямованість, що визначає спрямованість та підпорядкованість набору фінансових цілей щодо імперативу виконання решти планів підприємства; включеність фінансових цілей в механізм реалізації стратегічних пріоритетів розвитку; оптимальність поєднання функціональних та вартісних параметрів виконання окремих елементів стратегічного плану та ін.

На основі узагальнення теоретичних положень щодо особливостей стратегічного фінансового планування розроблено методичний підхід щодо опрацювання послідовності інтегральної оцінки фінансового потенціалу, в рамках якого пропонується введення в систему оцінювання трьох ключових параметрів: фінансовий стан підприємства; сформованість стратегічних компетентностей в сфері фінансового управління; вартість залучення капіталу.

Напрямки подальших досліджень будуть пов'язані із розробкою рекомендацій щодо визначення характеристик позиціонування ФПП у просторі сформованої на таких засадах трьохмірної матриці.

Література

1. Бондар О.А., Куліков П.М., Шкуропат О.Г., Капінос О.М. Оцінка фінансового потенціалу підприємства. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2017. № 4. С.161-165
2. Завідна Л.Д. Оцінка фінансового потенціалу підприємства готельного господарства. Економічний простір. 2020. № 154. С. 109-114
3. Кирчата І.М., Шершенюк О.М. Фінансовий потенціал як об'єкт діагностики фінансового стану підприємства. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2018. № 2. С. 99-111
4. Маслак О.І. Особливості оцінювання фінансового потенціалу промислового підприємства. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. 2012. Вип. 6 (77). С. 124-129
5. Ребрик Ю.С., Павлюченко М.А. Діагностування фінансового потенціалу підприємства на основі застосування оптимізаційної моделі. Вісник Миколаївського національного університету. 2018. Випуск 21. С. 378-385

6. Руда Р.В. Збалансована система оцінки фінансового потенціалу підприємства. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2011. № 4. с.170-177 с.
7. Самородов Б.В., Саух І.В., Виговська Н.Г. Інтегрована динамічна модель стратегічного аналізу фінансового потенціалу туристичних підприємств, Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2019. Т. 2, № 29. С.296-304
8. Стояненко І.В., Зубко Т.Л., Терещенко А. М. Оцінка фінансового потенціалу підприємства. Економіка. Фінанси. Право. 2019. №6/2. С.20-25
9. Watson D., Head A. Corporate finance: principles and practice. Edinburgh: Pearson Education Limited. 2010. 473 p.

References

1. Bondar O.A., Kulikov P.M., Shkuropat O.H., Kapinos O.M. (2017) Otsinka finansovoho potentsialu pidpryyemstva [Assessment of the financial potential of the enterprise]. Ekonomichnyy visnyk Natsional'noho hirnychoho universytetu. № 4. P.161-165
2. Zavidna L. D. (2020) Otsinka finansovoho potentsialu pidpryyemstva hotel'noho hospodarstva [Assessment of the financial potential of a hotel enterprise]. Ekonomichnyy prostir. № 154. P. 109-114
3. Kirchata I.M., Shershenyuk O.M. (2018) Finansovyy potentsial yak ob'yekt diahnostryky finansovoho stanu pidpryyemstva. Problemy i perspektyvy rozvytku pidpryyemnystva. [Financial potential as an object of diagnostics of the financial state of the enterprise]. Problems and prospects of entrepreneurship development. No.2. P. 99-111
4. Maslak O.I. (2012) Osoblyvosti otsinyuvannya finansovoho potentsialu promyslovoho pidpryyemstva [Peculiarities of assessing the financial potential of an industrial enterprise]. Visnyk KrNU imeni Mykhayla Ostrohrads'koho. Vyp. 6 (77). P. 124-129
5. Rebryk YU.S., Pavlyuchenko M.A. (2018) Diahnostuvannya finansovoho potentsialu pidpryyemstva na osnovi zastosuvannya optymizatsiyanoi modeli. Visnyk Mykolayivs'koho natsional'noho universytetu [Diagnosis of the financial potential of the enterprise based on the application of the optimization model]. Vyp. 21. P. 378-385
6. Ruda R.V. (2011) Zbalansovana systema otsinky finansovoho potentsialu pidpryyemstva [A balanced system for assessing the financial potential of an enterprise]. Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu. № 4. P.170-177.
7. Samorodov B.V., Saukh I.V., Vyhov'ska N.H. (2019) Intehrovana dynamichna model' stratehichnoho analizu finansovoho potentsialu turystychnykh pidpryyemstv [Integrated dynamic model of strategic analysis of the financial potential of tourist enterprises]. Finansovo-kredytna diyal'nist': problemy teorii ta praktyky. T. 2. № 29. P.296-304
8. Stoyanenko I.V., Zubko T.L., Tereshchenko A. M. (2019) Otsinka finansovoho potentsialu pidpryyemstva [Assessment of the financial potential of the enterprise]. Ekonomika. Finansy. Pravo. №6/2. H.20-25
9. Watson D., Head A. (2010) Corporate finance: principles and practice. Edinburgh: Pearson Education Limited. 473 p.